

ЗВИЧАЇ ТА СВЯТА СЛОБОЖАНЩИНИ

Слобожанщина є регіоном України, який утворився на роздоріжжі шляхів Дикого степу між непевними політичними кордонами трьох держав – Росії, Речі Посполитої та Кримського ханства. Це зробило край територією інтенсивних впливів різних цивілізацій та культур. Духовну культуру й побут суспільства визначав принцип корпоративності – належності індивіда до певної соціальної групи. Важливу роль у громадському житті відігравала церква, відвідування якої вважалось обов'язком кожного християнина. За цим стежили представники духовенства. Але вони самі відзначали, що люди ходять не «в церкву», а «під церкву», тобто поспілкуватись, почути останні новини.

Молодь збиралася в окремі громади. З такої парубочої групи обирався ватажок, який захищав її інтереси, організовував дозвілля. Менш чіткою була організація дівочих громад, які поступово зливалися з парубковими. Улітку молодь вечорами збиралась у загальноприйнятих місцях на розваги й танці, а в холодний час – у спеціально найнятих хатах на вечорниці.

Календар свят слобожан визначався аграрним устроєм життя. Селяни нерідко замовляли хресний хід і молебень у полі до початку оранки, сівби або перед початком жнив. Святом, коли «вводиться літо в зиму», уважали Введення (21 листопада). На Введення стежили, щоб до хати не зайшла першою особою жіночої статі – це приносило негаразди. Дні Катерини (24 листопада) й Андрія (30 листопада) є немовби репетицією до наступних різдвяно-новорічних свят: на перше – ворожили, а на друге – проводили великі вечорниці. У ніч на Андрія дозволялися жарти й навіть хуліганські вчинки (замикання дверей хати ззовні, затикання комина тощо). На дванадцятиденні свята (Різдво, Новий рік та Хрещення) на Слобожанщині проводилося багато магічних ритуалів, що, за віруваннями, повинні були забезпечити людям успіхи наступного року. На Різдво колядували, на Новий рік щедрували. По хатах ходили з вертепом, де показували лялькові вистави.

На початку весни слобожани відзначали Масницю й у ці дні готували млинці, вареники, ходили в гості один до одного. Перед Великоднем фарбували яйця, випікали паски, готували страви для святкової вечері. Потім відбувалися триденні народні гуляння, і всім дозволялося дзвонити в церковні дзвони. Через тиждень на кладовищах вшановували пам'ять померлих.

Завершення весни й початок літнього періоду пов'язувався із Зеленими святами (Трійцею). У ці дні хату й господарські будівлі обов'язково прикрашали зеленими гілками, також відвідували померлих на кладовищах. Івана Купала відзначали 24 червня. Напередодні діди примітивними способами розводили вогнища, які, уважалося, мають цілющу силу. Через них стрибали, щоб очиститися, вилікуватися від хвороб. На Купала багато ворожили «на майбутнє», збирали трави, які повинні були захищати від відьом. Після закінчення жнив святкували обжинки. З останнього колосся жниці робили сніп і вінок, які передавалися господарю садиби, в якій святкували. Із цього снопа розпочинали наступну сівбу. Так закінчувався календар свят аграрної культури слобожан.

За період від початку заселення Слобідської землі й до XIX ст. мало що змінилося в побуті українців, збереглося багато національних звичаїв та обрядів. Отже, звичаї та свята на Слобожанщині мали самобутній характер унаслідок взаємодії та впливів різних культур на території регіону. Багато слобідських традицій не втрачають свого значення до наших днів, становлячи основу неповторності української національної культури.

Ромчук К.
КЗ «ХГПА»

ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В ДІАСПОРАХ

Через набуття Україною незалежності й укріплення статусу України на міжнародній арені особливої уваги надають невідомим сторінкам української історії. Вивчення культури та життя української діаспори

сьогодні є актуальним. Наукова новизна цієї проблеми полягає в аналізі проблеми збереження національних традицій української діаспори.

Незважаючи на перебування в багатоетнічному суспільстві, українці за кордоном прагнуть зберігати у своєму середовищі національну культуру – рідну мову, звичаї, культурні, мистецькі й побутові традиції. Протягом тривалого часу в українській діаспорі нагромаджено значний духовно-культурний потенціал, створено чималі наукові, літературні, художні цінності, там працювали і працюють багато визначних українських науковців, письменників, митців.

За умов еміграції осередком національно-культурного життя була й залишається національна церква – українська православна та українська греко-католицька зі своїми підрозділами. Як соціальний інститут вона сприяє збереженню національної ідентичності, подоланню меншовартості та об'єднанню українців, розсіяних у світі. Центрами духовно-культурної консолідації українців є також народні будинки й читальні «просвіти».

У процесі духовної консолідації українців у діаспорі велику роль відіграє шкільництво. Від початку організованого громадського життя чимале значення для національного самозбереження має друкування книг. Значний внесок у процес збереження своєї етнонаціональної ідентичності, передання молодому поколінню етнічної історії та культури роблять жіночі організації української діаспори різних держав. Також збереженню й популяризації українського мистецтва в діаспорі сприяють українські музеї.

Живучи за кордоном, мільйони українців, які свого часу емігрували, та їхні нащадки в багатьох країнах зберегли у своєму середовищі національну культуру, мову, звичаї, українську самобутність. Процес культуротворення, що триває там, є вагомою складовою українського культурного простору. Його головною метою була духовна консолідація українців усього світу в інтересах відродження й примноження національно-культурних традицій власного народу. Це сприяє збереженню цілісності української культури, а за умов незалежності – активізації державотворчого потенціалу, зміцненню позицій українських організацій у країнах проживання, а позицій української держави – у світовому співтоваристві.